

שבט התשס"ז

בס"ד

"רצוננו לראות את מלכנו"

פרשת יתרו (ע"פ שיעורו של הרב אביחי קצין)

א. למרגלות הר סיני

1. ספר שמות פרק יט

- (א) בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני :
- (ב) ניסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ה' :
- (ג) ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל :
- (ד) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי :
- (ה) ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ :
- (ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל :
- (ז) ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה' :
- (ח) ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה' :
- (ט) ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור לשמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל ה' :
- (י) ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם :
- (יא) והיו נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני :
- (יב) והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת :
- (יג) לא תגע בו דך כי סקול יסקל או ירה ירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היבל המה ועלו בהר :
- (יד) וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם וכבסו שמלתם :
- (טו) ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה :
- (טז) ויהי ביום השלישי בהית הבקר ויהי קלת ויברקים וענן כבד על ההר וקל שפר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה :
- (יז) ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויניצבו בתחתית ההר :
- (יח) והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשן כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד :
- (יט) ויהי קול השפר הולך ויחזק מאד משה ידבר והאלהים יענו בקול :
- (כ) וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר ויקרא ה' למשה אל ראש ההר ויעל משה :
- (כא) ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יחרסו אל ה' לראות ונפל מפניו רב :
- (כב) וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו פן יחרץ בהם ה' :
- (כג) ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלת אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו :
- (כד) ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יחרסו לעלת אל ה' פן יפרץ בם :
- (כה) וירד משה אל העם ויאמר אליהם :

2. רש"י על שמות י"ט ב'

ויחן שם ישראל – כאיש אחד בלב אחד. אבל שאר כל החניות בתרעומת ומחלוקת.

ב. "גדולי הערך ופשוטי העם"

3. העמק דבר

כל מקום דכתיב ישראל לחוד, מורה על אנשים גדולי הערך (הביטוי ישראל, משמעו אנשים גדולים וצדיקים). והודיע הכתוב שאף על גב דכל בני ישראל הגיעו לשם, מכל מקום החכימו בסדר חנייתן (שלמרות שכולם הגיעו לשם, מקום חנייתם היה שונה ובחוכמה, בכוונה). שבני אדם גדולי הדעת חנו סמוך להר וכל העם מאחוריהם ומצדדיהם שהרי המחנה נתפשט הרבה. (שהצדיקים חנו קרוב אל ההר: "נגד ההר". ואילו העם הפשוט חנו במדבר, מרחוק).

4. מלבי"ם

ומשה עלה – אחר שנשלם ההכנה מצד הזמן והמקום. יספר הכנה מצד האמצעי. (לאחר שתיארה התורה שהגיע הזמן המתאים. וכן שהגיעו אל המקום המתאים. מתארת התורה, שגם האמצעי – משה שהוא השליח לקבל את התורה, הוא האדם המתאים.)

כי כל הנביאים... לא עלו אל האלוקות, רק כל האלוקות ירד אליהם... לבד משה שהתפשט מן החומר לגמרי ועלה מן הארץ...

5. רש"י י"ט ג'

לבית יעקב – אלו הנשים, תאמר להם בלשון רכה. ותגיד לבני ישראל – עונשין ודקדוקין פרש לזכרים. דברים הקשין כגידין.

6. העמק דבר

כה תאמר לבית יעקב - אמירה פשוטה להמון העם.

ותגיד לבני ישראל – אע"ג דמשמעות בני ישראל בכל מקום הוא כלל האומה, מכל מקום במקום המובן מהעניין (על פי ההקשר) יש לזה משמעות פרטית בני אדם גדולי הדעת. (בני אדם גדולים וצדיקים).

ג. "שכולם יהיו במדרגה גדולה"

7. המלבי"ם

ויענו כל העם יחדיו – אמנם העם, שהם ההמון, לא רצו שיהיה ביניהם מדרגות חלוקות, כי רצו שיהיה כמו לעתיד לבוא שכולם יהיו במדרגה גדולה.

8. רש"י י"ט ט'

את דברי העם – תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך. אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך. רצוננו לראות את מלכנו.

ד. "לעיני כל העם"

9. שמות פרק י"ט

(א) ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשם היום ומחר וכבסו שמלתם: (יא) והיו נכנים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני: (יב) והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת: (יג) לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היבל המה יעלו בהר:

10. שמות רבה פרשה כ"ח, ג'

"וישב משה את דברי העם אל ה'" אותה שעה (לאחר שמשה מעביר לקב"ה את בקשתם לראות באופן ישיר) בקש הקב"ה ליתן להם את התורה ולדבר עמהם (כפי שבקשו) והיה משה עומד (בראש ההר). אמר הקב"ה: מה אעשה מפני משה?! אמר רבי לוי: משל למלך שבקש לעשות אופימשטאטא (הכרזת דבר מלכות פנים אל פנים) חוץ מדעתו של אפרכוס (בלא ידיעתו של מושל המדינה העומד לצדו) אמר לו (המלך למושל): עשה דבר פלוני. (כדי שילך ולא יראה שהמלך מדבר עם העם באופן ישיר). אמר לו: כבר נעשית שוב. (המטלה שבקשת כבר בוצעה). אמר לו: לך קרא לפלוני סינקליטקוס (יועץ מלכות) ויבא עמך. עד שהוא הולך עשה המלך מה שביקש כך. (ניצל המלך את הליכתו והעביר לעם את המסר באופן ישיר).

ביקש הקב"ה ליתן יי דברות (באופן ישיר אל העם, כפי שבקשו) היה משה עומד מצדו (דבר זה מנע מלהעביר את הדברות באופן ישיר) אמר הקב"ה: אני גולה להם את הרקיע ואומר "אנכי ה' אלהיך" (אם אגלה את הרקיע ואומר להם באופן ישיר) הם אומרים: מי אמר הקב"ה או משה (לא ידעו האם הקב"ה הוא שאומר את הדברות, או שמשה הוא האומר). אלא ירד משה ואח"כ אני אומר אנכי ה' אלהיך. (בד' בסיוון שולח ה' את משה "לקדש את העם ולכבס שמלותם", ב' בסיוון עולה שוב משה ואז) אמר הקב"ה למשה: "רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב" אמר לו (משה): כבר הקדשתיים (כבר בצעתי משימה זו) שנאמר: "כי אתה העדותה בנו לאמר וגו'". אמר לו: "לך רד ועלית אתה ואהרן עמך" (לך תביא את היועץ למלכות) עד שמשה יורד (בזמן שמשה יורד) נגלה הקב"ה (אל העם באופן ישיר) שנאמר "וירד משה אל העם" מיד "וידבר אלהים":

ה. "ויחרד כל העם"

11. שמות פרק י"ט

(יד) וַיִּרְדַּם מֹשֶׁה מִן הַהָר אֶל הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם וַיְכַבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם:
(טו) וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הַיּוֹם נִכְנָס לְשִׁלְשֵׁת יָמִים אֶל תִּגְשׁוּ אֶל אֲשֶׁה:

(טז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיטֵב הַבֶּקָר וַיְהִי קָלֹת וּבְרָקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל הַהָר וְקַל שֶׁפָּר חֲזַק מְאֹד וַיִּחַרְד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:

(יז) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחֲתֵית הַהָר:

12. מסכת שבת דף פ"ח עמוד א'

"ויתיצבו בתחתית ההר" - אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם.

13. בעלי התוספות (שם)

כפה עליהן הר כגיגית. ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע (מדוע היה צורך לכפותם והלא אמרו מרצונם החופשי: "נעשה ונשמע"?!)
שמה יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן.

ו. "פן יהרסו לראות"

14. שמות פרק י"ט

(כ) וַיִּרְדַּם ה' עַל הָרָאשִׁים אֶל רֹאשֵׁי הָעָם וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשֵׁי הָעָם וַיַּעַל מֹשֶׁה:
(כא) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רֵד הַעַד בְּעַם פֶּן יִהְרָסוּ אֶל ה' לְרֹאוֹת וְנִפְּל מִמֶּנּוּ רַב:
(כב) וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל ה' יִתְקַדְּשׁוּ פֶּן יִפְרָץ בָּהֶם ה':

15. דברים פרק ד', פסוק י"ב

(יב) וַיִּדְבֹר ה' אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שְׁמַעִים וְתִמְוֶנָה אֵינְכֶם רֹאִים זִלְתִּי קוֹל:

ז. הגבלת ההר או העם?

16. פרק י"ט

(כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' לֹא יוּכַל הָעָם לָעֲלֹת אֶל הַר סִינַי כִּי אֶתָּה הַעֲדֹתָהּ בְּנִי לֵאמֹר הַגְּבִל אֶת הַהָר וְקַדְשֵׁתוֹ:

(כד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי ה' לְךָ כֵּן וְעֲלִיתָ אֵתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל יִהְיוּ לָעֲלֹת אֶל ה' פֶּן יִפְרָץ בָּם:

17. רש"י

ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך? תלמוד תומר: "ועלית" - אתה. אמור מעתה אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והכהנים מחיצה לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים. והעם כל עיקר אל יחרסו את מצבם לעלות אל ה'.

ח. "ועתה אם שמוע תשמעון"

18. רמב"ם פרק ח' הלכה א'

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה. שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי (אין אמונתו שלימה) שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו לא להביא ראיה על הנבואה (הניסים היו לצורך כל שהוא, ולא כדי להביא הוכחה לאמונה) היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו, צרכנו למזון הוריד לנו את המן, צמאו - בקע להן את האבן, כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ, וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני שעיינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם ונאמר לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת. ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי? שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה:

ט. "הגיע זמן קריאת שמע"

19. הרש"ר הירש בפירושו "נחלת השר" על הגדה של פסח

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהשע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון, שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית?

הגיע זמן קריאת שמע - לא "שמיעה" אלא "ראיה" - מראה עיניים המשותף לכל ישראל, הוא המקנה לנו את ידעתנו על מציאות ה'. וכך אמר משה לעמו (דברים ד, ל"ה): "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוהים אין עוד מלבדו". אולם, רק פעם אחת התגלה ה' כך בתוך תוכו של ההוה הארצי. רק פעם אחת, בעת הנחת היסוד לעמו, למען יעידו וימסרו את קבלתם מדור לדור. ואילו מכאן ואילך אין הוא אומר: "ראה ישראל", אלא: "שמע ישראל".

עריכה: הרב אביחי קצין